

STALININ KIUSAT

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Shostakovitshin sävellyksen "Sarja suomalaisiin teemoihin" taustaa on pohdittu sanomalehdistössäkin aiemmin tänä vuonna. Mm. tästä aiheesta professori Ohto Manninen kirjoittaa uusimmassa kirjassaan Stalinin kiusa - Himmlerin täi. Suomi muodostui Neuvostoliitolle varsin ikäväksi sivustarintamaksi, josta ei yrittämälläkään päässyt eroon. Kun Suomi sitten aikanaan päätti irtaantua sodasta, siitä tuli saksalaisille ns. täivaltio (vertaa nykyisiä Yhdysvaltojen vihaamia rosvovaltioita!). Kirjan artikkelit muodostavat helppolukuisen kokonaisuuden, joka valottaa ajankohtaiset tutkimuskysymykset toisen maailmansodan historiasta Suomen näkökulmasta.

Perinteistä sotahistoriaa edustaa T. Olavi Lehden ja Esko Pihkon kirjoittama Jääkärit eteen. Tässä kuvataan Jääkäripataljoona 4:n (myöhemmin Hämeen Jääkäripataljoonan) taistelut vapaussodasta Lapin sotaan. Tämä omakustanne on saatavissa ainakin Panssarimuseosta.

Panssarivaunujoukkojemme sodanaikainen legendaarinen johtaja oli everstiluutnantti (myöhemmin eversti) Sven Björkman. Hänen päiväkirjansa jatkosodan hyökkäysvaiheen kolmelta ensimmäiseltä kuukaudelta on nyt julkaistu Erkki Käkelän toimittamana. Tämä dokumentti on tärkeä lisä vielä harvalukuiseseen kirjallisuuteen panssarijoukoistamme. Tätäkin kirjaa saa Panssarimuseon välityksellä.

Marttinan miehet loivat uuden sotilasuran Yhdysvalloissa sen jälkeen kun he jatkosodan päätymisen yhteydessä katsoivat viisaammaksi poistua Suomesta. Heidän vaiheistaan on kirjoitettu jo useita teoksia ja tätä sarjaa jatkaa nyt majuri, yhdysvaltalainen eversti Antero Aakkulan muistelmateos Asetakista toiseen. Sinänsä mielenkiintoinen kirja valottaa suomalaissotilaan elämää uudessa kotimaassaan, mutta monien ehkä odottamia paljastuksia mm. kylmän sodan tiedustelutoiminnasta kirjasta ei löydy.

Toisenlaisissa olosuhteissa palveli vieraan maan armeijassa ruotsalainen Orvar Nilsson. Hän osallistui vapaaehtoisena sekä talvisotaan että jatkosotaan ja on sodan jälkeen toiminut keskeisesti ruotsalaisten vapaaehtoisten aseveliyhdistyksessä. Kirjassaan När Finlands sak blev min hän kuvaa paitsi ruotsalaisvapaaehtoisten taisteluita myös sodanjälkeistä aikaa. Suomessa on ehkä jäänyt vähemmälle huomiolle, että ruotsalaiset veteraanit ovat Nilssonin johdolla osallistuneet useisiin "muistohiihtoihin" Sallan alueella, talvisodan taistelupaikoillaan.

Naapurimaamme Viron historia kytkeytyy monella tavalla omaamme. Maailmansotien välisenä aikana Konstantin Päts oli keskeinen vaikuttaja Viron valtiollisessa elämässä, toimihan hän Riigivanemana ja sittemmin Viron ensimmäisenä presidenttinä. Sitä ennen juristin koulutuksen saanut ja lehtimiehenä toiminut mies nousi mm. vapaussankariksi ja sotaministeriksi.

Pätsin nimi liitetään ikuisesti itsenäisen Viron tuhoon neuvostomiehityksen seurauksena vuonna 1940. Valtionpäämies kyyditettiin muiden johtavien henkilöiden tavoin Neuvostoliittoon josta hän ei koskaan palannut. Onpahan kiertänyt huhu siitä, että hän olisikin ollut venäläisten agentti. Vasta nyt on Pätsistä ilmestynyt ensimmäinen suomenkielinen elämäkerta, jonka on kirjoittanut Suomen Viron-instituutin johtaja dosentti Martti Turtola. Kirjasta piirtyy monipuolinen kuva jo omana aikanaan kiistelystä valtiomiehestä ja agenttiepäilystäkin puhutaan.

Markus Anaja

Ohto Manninen, Stalinin kiusa - Himmlerin täi. Sota-ajan pieni Suomi maailman silmissä ja arkistojen kätköissä. Edita, Helsinki 2002. 308 sivua.

T. Olavi Lehti & Esko Pihko, Jääkärit eteen. Omakustanne 2002. 324 sivua, runsas kuvitus.

Erkki Käkelä (toim.), Panssarikomentajan päiväkirja. Omakustanne 2002. 181 sivua, kuvitettu.

Antero Aakkula, Asetakista toiseen. WSOY, Helsinki 2002. 384 sivua, kuvitettu. Hinta 27 euroa.

Orvar Nilsson, När Finlands sak blev min. Minnen från krig och fred. Schildts, Esbo 2002. 304 sivua, kuvitettu.

Martti Turtola, Presidentti Konstantin Päts. Viro ja Suomi eri teillä. Otava, Helsinki 2002. 286 sivua, kuvitettu. Hinta 18 euroa.